

ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΜΥΘΟΙ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΘΕΣΜΟ ΤΩΝ ΒΑΡΕΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΥΓΙΕΙΝΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ

Εισαγωγικά

Σύμφωνα με το «επικαιροποιη ένο μνημόνιο», ο θεσμός των Βαρέων και Ανθυγιεινών Επαγγελμάτων δεν μπορεί να περιλαμβάνει πάνω από το 10% του εργατικού δυναμικού της χώρας. Αυτό συνεπάγεται ότι τουλάχιστον 150.000 εργαζόμενοι, οι οποίοι υπάγονται σήμερα σε καθεστώς πρόωρης και πλήρους συνταξιοδότησης που προβλέπει ο θεσμός, θα αποχαρακτηριστούν και ως εκ τούτου θα επιβαρυνθούν με 5 έως 7 επιπλέον εργάσιμα έτη, εκτός των άλλων απωλειών που θα έχουν σε μισθούς και συντάξεις. Έτσι λοιπόν με την ψήφιση του Ν. 3863/2010 «Νέο Ασφαλιστικό Σύστημα και συναφείς διατάξεις, ρυθμίσεις στις εργασιακές σχέσεις» επανέρχεται το θέμα του καθεστώτος των Βαρέων και Ανθυγιεινών Επαγγελμάτων (BAE) στο επίκεντρο της αντιπαράθεσης μεταξύ εργαζομένων και Κυβέρνησης. Βάσει του άρθρου 17 του προαναφερόμενου νομοθετήματος «ο νέος πίνακας των Βαρέων και Ανθυγιεινών Επαγγελμάτων καταρτίζεται με απόφαση του Υπουργού Εργασίας (...) και εφαρμόζεται από 1.7.2011 για όλους τους εργαζόμενους».

Στις 31.3.2011 ο αρμόδιος αναπληρωτής υπουργός Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης συγκροτεί με υπουργική απόφαση (Αριθ.Φ80000/οικ.2506/150) την προβλεπόμενη από το άρθρο 20 του Ν. 3790/2009 «Διαρκή Επιτροπή Κρίσεως Βαρέων και Ανθυγιεινών Επαγγελμάτων», με αρμοδιότητα τη γνωμοδότηση για την υπαγωγή εργασιών, ειδικοτήτων ή χώρων εργασίας στα βαρέα και ανθυγιεινά επαγγέλματα του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ ή άλλων Φορέων Κοινωνικής Ασφάλισης. Σύμφωνα με τα παραπάνω, καλείται η 11μελής «επιτροπή κρίσεως», στην κατεύθυνση της περαιτέρω μείωσης του εργατικού κόστους και της αύξησης των ηλικιακών ορίων συνταξιο-

* Ειδικός Γιατρός Εργασίας, μέλος του Συμβουλίου Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας (ΣΥΑΕ).

** Ειδικός Γιατρός Εργασίας, λέκτορας Ιατρικού Τμήματος, Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.

δότησης, να κρίνει με συνοπτικές διαδικασίες τη φθοροποιό επίδραση της εργασίας στην υγεία 150.000 τουλάχιστον εργαζομένων.

Ασφαλώς, τα μέλη της επιτροπής, θέλοντας να μετριάσουν την κοινωνική αγανάκτηση θα προσπαθήσουν να θωρακίσουν τις όποιες απόψεις τους με μια «πειστική επιστημονική επιχειρηματολογία», η οποία εκτός από τους εξορκισμούς της κακοδαιμονίας του «συστήματος Υγείας και Ασφάλειας της εργασίας» που κατά γενική ομολογία χαρακτηρίζει την ελληνική πραγματικότητα, θα είναι πλούσια σε «δεσμευτικές για την πολιτεία προτάσεις», μιας μελλοντικής βελτίωσης των υφιστάμενων θεσμών και συνθηκών Υγείας και Ασφάλειας στην εργασία. Ακόμη, μέσα στο πλαίσιο αυτής της ήδη δρομολογημένης διαδικασίας δεν θα εκπλαγούμε αν πραγματοποιηθεί και ένταξη σχετικά περιορισμένου αριθμού επαγγελματιών στο θεσμό των ΒΑΕ.

Ιστορική αναδρομή του θεσμού των Βαρέων και Ανθυγιεινών Επαγγελμάτων – Νομοθετικά δεδομένα και ερμηνείες

Οι επιπτώσεις των επαγγελματιικών κινδύνων στην υγεία των εργαζομένων εκδηλώνονται με τη μορφή ποικίλων επαγγελματιικών νοσημάτων, εργατιικών ατυχημάτων καθώς και με την πρόμη φθορά της υγείας τους, με επακόλουθο τη δημιουργία σοβαρών δυσκολιών στην άσκηση του επαγγέλματός τους ή στην περαιτέρω συνέχιση της εργασίας τους, λόγω της μειωμένης ικανότητάς τους στο εργασιικό καθήκον. Ο θεσμός των Βαρέων και Ανθυγιεινών Επαγγέλματων μπορεί να γίνει αντιληπτός για τη χώρα μας ως η ελάχιστη βασική ασφαλιστική συμβολή στον περιορισμό των συνεπειών του επαγγέλματιικού κινδύνου (εργατιικά ατυχήματα και επαγγέλματιικές ασθένειες), καθώς και της πρόμη φθοράς της υγείας των εργαζομένων σε μια σειρά κλάδους, εργασιικούς χώρους και ειδικότητες.

Τα ΒΑΕ θεσπίστηκαν το 1951 (με τον Α.Ν. 1846) σ' ένα ιστορικό πλαίσιο που χαρακτηρίστηκε από τις στρατιωτιικές και κοινωνιικό-πολιτιικές παραμέτρους της περιόδου μετά τη λήξη του Εμφυλιίου πολέμου. Το πλαίσιο αυτό ήταν συντριπτιικό ενάντια στους εργαζομένους. Η καταστολή της συνδικαλιστιικής δράσης και η μεγάλη μείωση της αξίας της εργατιικής δύναμης αναπόφεινκτα οδηγούσαν σε δραματιική επιδείνωση των συνθηκών εργασίας και κατ' επέκταση της υγείας και ασφάλειας στους χώρους εργασίας. Για να διασφαλιστεί, όμως, ένας βαθμός κοινωνιικής σταθερότητας, το κράτος παραχώρησε ένα αντιστάθμισμα στους εργαζόμενους και ταυτόχρονα επιχείρησε να «συμφηφίσει» τις ευθύνες του για το χαρακτηήρα των συνθηκών εργασίας. Έτσι, ενώ τα ΒΑΕ, από τη μια, συνιστούσαν την ομολογία του κράτους ότι δεν εξασφάλιζε ανθρωπίνες συνθήκες εργασίας, δίνοντας ως αντάλλαγμα στους εργαζομένους τη δυνατότητα πρόμη συνταξιοδότησης, από την άλλη, είχαν ένα χα-

ρακτήρα αμυντικού μηχανισμού για τη μείωση των συνεπειών από την έντονη και σταθερή έκθεση των εργαζομένων στους βλαπτικούς παράγοντες του εργασιακού περιβάλλοντος. Επίσης, οι εργαζόμενοι είχαν τη δυνατότητα να διεκδικούν επιδόματα ανθυγιεινής εργασίας μέσα από συλλογικές συμβάσεις, αν και στη δεδομένη περίοδο πολλά τέτοια επιδόματα δόθηκαν σε κλάδους εργαζομένων είτε απευθείας με υπουργικές αποφάσεις είτε μετά από δικαστικές αποφάσεις. Θα ήταν όμως σημαντικό λάθος να παρουσιαστούν τα ΒΑΕ ως μια απλή «αντισταθμιστική παραχώρηση προληπτικού χαρακτήρα». Μια τέτοια προσέγγιση θα ήταν μονόπλευρη και δεν θα λάμβανε υπόψη τη ζωντανή κοινωνική δυναμική που αναπτύχθηκε στην ελληνική κοινωνία στις δεκαετίες του '50 και του '60. Πράγματι, την περίοδο αυτή καταγράφηκαν διεργασίες ανασυγκρότησης του εργατικού συνδικαλιστικού κινήματος. Σύμβολο αυτών των διεργασιών αποτέλεσε το κίνημα των οικοδόμων, με την πανοικοδομική απεργία της 1ης Δεκεμβρίου 1960, η οποία άνοιξε μια νέα σελίδα στην ανάπτυξη του συνδικαλιστικού κινήματος, το οποίο ακόμη δρούσε μέσα σε πλαίσια ισχυρότατης καταστολής. Μεταξύ των αιτημάτων της απεργίας ξεχωρίζουμε το αίτημα για την αναγνώριση του οικοδομικού επαγγέλματος ως βαρέως και ανθυγιεινού και τη λήψη μέτρων για την πρόληψη των εργατικών ατυχημάτων στις οικοδομές. Τα ΒΑΕ, ως θεσμός πρόωρης συνταξιοδότησης από το ΙΚΑ, τη ΔΕΗ και ορισμένα Επικουρικά Ταμεία μισθωτών, προβλέπουν ειδική συνταξιοδοτική μεταχείριση για πάνω από 80 κατηγορίες επαγγελματιών και περίπου 70 ειδικότητες εργαζομένων. Συγκεκριμένα, προβλέπει μειωμένο κατά 5 έτη όριο ηλικίας για πλήρη συνταξιοδότηση για όλους τους ασφαλισμένους που υπάγονται σ' αυτόν, καθώς και μια σειρά από άλλες ευνοϊκές διατάξεις, όπως την πρόβλεψη μειωμένου αριθμού ημερών εργασίας ως προϋπόθεση συνταξιοδότησης, καθώς και τη δυνατότητα να διεκδικούν οι εργαζόμενοι ανθυγιεινό επίδομα μέσα από τις Συλλογικές Συμβάσεις Εργασίας. Σύμφωνα με την «Εισηγητική Έκθεση της Επιτροπής για την επανεκτίμηση του θεσμού των ΒΑΕ» του 1991, ο αριθμός των ασφαλισμένων στα ΒΑΕ έχει ξεπεράσει τους 670.000 ασφαλισμένους, δηλαδή περίπου το 38% του συνόλου των άμεσα ασφαλισμένων του ΙΚΑ.³

Τα τελευταία χρόνια αρκετές κατηγορίες εργαζομένων, ιδιαίτερα του δημόσιου τομέα, διεκδικούν την υπαγωγή τους στο θεσμό. Ας σημειωθεί, ότι στο δημόσιο τομέα απουσιάζει τόσο η αναγνώριση επαγγελματιών ως βαρέων και ανθυγιεινών όσο και η διαδικασία αναγνώρισης και καταγραφής των εργατικών ατυχημάτων και των επαγγελματιών ασθενειών. Παρότι, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 26, § 1 του Ν. 2084/1992, το άρθρο 40 του Κανονισμού Ασθενείας του ΙΚΑ (κατάλογος επαγγελματιών ασθενειών) έχει ισχύ Εθνικού Καταλόγου από 1/1/1993, και ως εκ τούτου πρέπει να εφαρμόζεται από όλους τους ασφαλιστικούς φορείς για τους νέους ασφαλισμένους, αυτό δεν ίσχυσε ποτέ στην πράξη.

Η Ανώτατη Διοίκηση Ενώσεων Δημοσίων Υπαλλήλων (ΑΔΕΔΥ), έχει διεκδικη-

σει την άμεση εισαγωγή του θεσμού των ΒΑΕ στο Δημόσιο Τομέα. Ιδιαίτερη βαρύτητα, μεταξύ άλλων, δίνεται στους εργαζομένους στους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ), στους εργαζομένους στα δημόσια νοσοκομεία, στους εργαζομένους στο Υπουργείο Εθνικής Άμυνας. Οι συνδικαλιστικές ενώσεις των εργαζομένων σε Πυροσβεστική, Λιμενικό και Αστυνομία ζητούν επίσης την υπαγωγή τους στο θεσμό.

Για να έχουν τη δυνατότητα πρόωρης, αλλά πλήρους, συνταξιοδότησης οι ενταγμένοι στο θεσμό ασφαλισμένοι εργαζόμενοι πρέπει να καταβάλλουν μαζί με τους εργοδότες αυξημένο ασφαλιστρο (επασφάλιστρο). Αυτή η πρόσθετη εισφορά, που έχει επιβληθεί για να εξισορροπήσει την οικονομική επιβάρυνση των ταμείων, ανέρχεται στο 3,60% επί των αποδοχών υπέρ του κλάδου σύνταξης του ΙΚΑ και στο 2% υπέρ των επικουρικών ταμείων, δηλαδή συνολικά 5,60% από τις οποίες 3,45 ποσοστιαίες μονάδες βαρύνουν τους ασφαλισμένους και οι υπόλοιπες 2,15 τους εργοδότες.⁴ Οι καλυπτόμενοι απασχολούμενοι από τα ΒΑΕ περιλαμβάνονται στο άρθρο 104 του Κανονισμού Ασφάλισης του ΙΚΑ, που εκδόθηκε κατ' εξουσιοδότηση της διάταξης του β' εδαφίου της παρ. 5 του άρθρου 28 του Α.Ν. 1846/51. Οι ειδικότητες και εργασίες που περιλαμβάνονται σε αυτόν είναι περιοριστικές και όχι ενδεικτικές. Αποκλείεται, ως εκ τούτου, κάθε διασταλτική ερμηνεία ή ανάλογη εφαρμογή των διατάξεων και σε παρεμφερείς εργασίες ή ειδικότητες.

Το δεύτερο εδάφιο της παραγράφου 5 του άρθρου 28 του Α.Ν. 1846/51 αναφέρει ότι *«οι ησφαλισμένοι οι επί μακρόν απασχολούμενοι εις ιδιαιζόντως βαρέα και ανθυγιεινά επαγγέλματα καθοριζόμενα διά Κανονισμού, όστις θέλει καθορίσει πλην του χρόνου απασχολήσεως εις τα εν λόγω επαγγέλματα και παν σχετικόν με την συνταξιοδότησιν τούτων ζήτημα»*. Προβλέπει δηλαδή την προνομιακή συνταξιοδοτική μεταχείριση των απασχολούμενων για μεγάλο χρονικό διάστημα σε εργασίες και ειδικότητες, οι οποίες με Κανονισμό θα χαρακτηριστούν ως ιδιαιζόντως βαριά και ανθυγιεινά επαγγέλματα.

Η διάκριση αυτή καλύπτει μόνο τους εργαζομένους που υπάγονται στην ασφάλιση του κλάδου Συντάξεως του ΙΚΑ και η προστασία της συνίσταται στην απόληψη πλήρους σύνταξης με μειωμένο όριο ηλικίας και ειδικότερα από τη συμπλήρωση για μεν τους άνδρες του 60ού έτους, για δε τις γυναίκες του 55ου έτους της ηλικίας τους.

Ο Κανονισμός, στον οποίον αναφέρονται οι διατάξεις του Α.Ν. 1846/51, θεσπίστηκε με την ΑΥΕ 101960/1-653/16-12-1963 (ΦΕΚ 567/63) και ίσχυσε από 1/1/1964, κυρώθηκε δε με το νόμο 4350/64. Έκτοτε ακολούθησαν πάρα πολλές τροποποιήσεις ή συμπληρώσεις του Κανονισμού με αποφάσεις των αρμοδίων με το αντικείμενο υπουργών.

Ο κύριος δικαιολογητικός λόγος του θεσμού περιλαμβάνεται στη διαπίστωση της Γενικής Διαταγής 22/1965 σύμφωνα με την οποία «η επί μακρό χρόνο απασχό-

ληση σε ορισμένες εργασίες επιφέρει φθορά του οργανισμού των μισθωτών και κατά ακολουθία αδυναμία αυτών να εξακολουθήσουν απασχολούμενοι».

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι η φύση και η λειτουργία του θεσμού των Βαρέων και Ανθυγιεινών Επαγγελμάτων αποτελεί μια συγκεκριμένη πρόβλεψη ειδικής προστασίας με εξισορροπητικό χαρακτήρα, στα πλαίσια του κοινωνικο-ασφαλιστικού συστήματος στην αναπτυσσόμενη Ελλάδα. Στη ρίζα του θεσμού των ΒΑΕ βρίσκεται η πρόθεση αποτροπής της φθοράς αλλά και της επιδείνωσης της υγείας των εργαζομένων, με την παροχή της δυνατότητας πρόωρης συνταξιοδότησης, επειδή ακριβώς εκτιμάται ότι η επί μακρόν συνέχιση της απασχόλησης σε ιδιαίτερα φθοροποιά επαγγέλματα εγκυμονεί σοβαρούς κινδύνους για την κατάσταση της υγείας και ασφάλειας των εργαζομένων. Επίσης ο θεσμός των ΒΑΕ αποτελεί την ασφαλιστική απάντηση που δόθηκε στην ουσιαστικά ανύπαρκτη «ασφαλιστική κάλυψη του επαγγελματικού κινδύνου».

Επισημαίνεται ότι το 1960 υπήρξε μια προσπάθεια στην κατεύθυνση θέσπισης της ασφαλιστικής κάλυψης του επαγγελματικού κινδύνου με την καταβολή εργοδοτικής εισφοράς, μέσω του άρθρου 3 του Ν.Δ. 4104/1960 «Περί τροποποίησης και συμπληρώσεως της νομοθεσίας περί κοινωνικών ασφαλίσεων». Η νομοθετική αυτή ρύθμιση συμπληρώθηκε με το Β.Δ. 473/1961 «Περί εισφοράς επαγγελματικού κινδύνου», στις διατάξεις του οποίου ορίζεται ότι «υπόχρεοι καταβολής της εισφοράς αυτής είναι οι απασχολούμενοι μισθωτούς υπαγόμενους εις την ασφάλιση του ΙΚΑ». Η εισφορά επαγγελματικού κινδύνου ανέρχεται στο 1% επί των αποδοχών των μισθωτών απασχολουμένων στις οριζόμενες από το νόμο επιχειρήσεις και βαρύνει αποκλειστικά τον εργοδότη.

Το Ν.Δ. 4104/60 καθώς και το Β.Δ. 473/1961 θεσπίζουν, επίσης, τους όρους και τις προϋποθέσεις καταβολής μειωμένης ή αυξημένης εισφοράς, εφόσον στα νομοθετήματα αυτά συνδέεται άμεσα το ύψος της εισφοράς με τον αριθμό των εργατικών ατυχημάτων και των επαγγελματικών ασθενειών που εκδηλώνονται στις υπόχρεες καταβολής της εισφοράς επιχειρήσεις. «Η εισφορά αυτή, βαρύνουσα αποκλειστικώς τον εργοδότην, δύναται διά Β.Δ. εκδιδομένων κατά την υπό του παρόντος άρθρου διαγραφομένων διαδικασίαν, είτε να μειούται εις το ήμισυ, εφ' όσον ουδέν εργατικόν ατύχημα λαβόν χώραν εν τη ενδιαφερομένη επιχειρήσει ανηγέλθη επί δύο συνεχή έτη είτε να αυξάνει μέχρι του διπλασίου, εφ' όσον η επιχείρησης δεν λαμβάνει τα αναγκαία μέτρα υγιεινής και ασφάλειας προς πρόληψιν εργατικών ατυχημάτων και επαγγελματικών ασθενειών».

Οι συγκεκριμένες ρυθμίσεις του «ασφάλιστρου επαγγελματικού κινδύνου» που προέβλεπαν οι διατάξεις των προαναφερόμενων Νομοθετημάτων και οι οποίες αποτελούσαν έμμεση παροχή οικονομικών κινήτρων για τις επιχειρήσεις με στόχο την τήρηση των κανόνων Υγείας και Ασφάλειας και τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας, ελάχιστα χρησιμοποιήθηκαν στην πράξη και τελικά καταργήθηκαν με το άρ-

θρο 45 §4 του Ν. 2084/1992.

Εξάλλου, η Γενική Διεύθυνση Ασφαλιστικών Υπηρεσιών του ΙΚΑ σε έγγραφο της (Αρ. Πρωτ. Α27/262 3. Απριλίου 1996), προς τη ΓΣΕΕ και το ΕΚΑ, αναφέρει σχετικά με την «Εισφορά Επαγγελματικού Κινδύνου» στην παράγραφο 2, ότι: «...από την πρακτική εφαρμογή των ανωτέρω διατάξεων διαπιστώθηκε ότι ελάχιστες επιχειρήσεις επιδίωξαν τη μείωση της εισφοράς επαγγελματικού κινδύνου, η δε αύξηση μέχρι το διπλάσιο, δεν εφαρμόστηκε καθόλου και τούτο γιατί δε λειτούργησαν οι μηχανισμοί ελέγχου και παρακολούθησης των ατυχημάτων».

Οι προσπάθειες αναμόρφωσης του θεσμού των ΒΑΕ

Με την ψήφιση του Ν. 1902/1990 «Ρύθμιση συνταξιοδοτικών και άλλων συναφών θεμάτων» αναστέλλεται κάθε νέα ένταξη στον Κατάλογο των ΒΑΕ με την κατάργηση της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας επιτροπής κρίσης και ταυτόχρονα συγκροτείται με την Υ.Α. Φ. 8/23/1.2.1991 «Γνωμοδοτική Επιτροπή Κρίσης Βαρέων και Ανθυγιεινών Επαγγελμάτων» (ΕΚΒΑΕ), στο διοριστικό έγγραφο της οποίας αναφέρονται ως λόγοι σύστασης: «Η γνωμοδότηση υπαγωγής εργασιών, ειδικοτήτων ή χώρων εργασίας στα βαρέα ή ανθυγιεινά επαγγέλματα του ΙΚΑ της ΔΕΗ ή άλλων φορέων κοινωνικής ασφάλισης». Επιπλέον το άρθρο 32 του εν λόγω νομοθέτηματος αναθέτει στο Υπουργικό Συμβούλιο το δικαίωμα της εφάπαξ κατάργησης του καταλόγου, εφόσον αναφέρει χαρακτηριστικά ότι «η γνωμοδότηση της Επιτροπής αποτελεί τη βάση της εισήγησης του Υπουργού Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων προς το Υπουργικό Συμβούλιο, το οποίο και αποφασίζει εφάπαξ για τον κατάλογο των βαρέων και ανθυγιεινών επαγγελμάτων».

Επί της ουσίας, η σύσταση της επιτροπής με το συγκεκριμένο αντικείμενο εργασίας αποσκοπεί στην κατάργηση του ισχύοντος καταλόγου με τον αποχαρκτηρισμό όλων των κλάδων και επαγγελμάτων από το θεσμό των ΒΑΕ, και στον εκ νέου επαναπροσδιορισμό του σε περιοριστική μορφή. Το προσδοκώμενο αποτέλεσμα είναι η δραστική μείωση του αριθμού των εργαζομένων που ευνοούνται από την ειδική μεταχείριση της πρόωρης συνταξιοδότησης που προβλέπει ο θεσμός. Αυτή η προσπάθεια συρρίκνωσης των ΒΑΕ, εκτός του ότι αποβλέπει στην έμμεση αύξηση των ηλικιακών ορίων συνταξιοδότησης των εργαζομένων, αποτελεί και μια αποσπασματική προσέγγιση του όλου θέματος, αφού παραβλέπει το συνολικότερο πλαίσιο συνθηκών υγείας και ασφάλειας που χαρακτηρίζουν την ελληνική πραγματικότητα και από το οποίο εξαρτάται άμεσα ο θεσμός των ΒΑΕ. Επιπλέον, δεν λαμβάνει υπόψη της την κύρια στόχευση του θεσμού που δεν είναι άλλη από την έγκαιρη και αποτελεσματική παρεμπόδιση της επέλευσης της βλάβης στην υγεία των ασφαλισμένων, δεδομένης της έλλειψης στο πλαίσιο της ελληνικής πραγματικότητας ενός ολοκλη-

ρωμένου συστήματος ασφάλισης και πρόληψης του επαγγελματικού κινδύνου.

Η Γνωμοδοτική Επιτροπή κρίσης Βαρέων και Ανθυγιεινών Επαγγελματιών αναγνώρισε στις προαναφερόμενες παραβλέψεις και αδυναμίες τη μη δυνατότητα μιας επιστημονικά τεκμηριωμένης επανεκτίμησης του θεσμού. Μη διαθέτοντας και η ίδια τα απαραίτητα στοιχεία για την ορθή αξιολόγηση των συνθηκών εργασίας στην Ελληνική πραγματικότητα, όπως ποσοτικούς και ποιοτικούς προσδιορισμούς συγκεκριμένων βλαπτικών παραγόντων σε διάφορους εργασιακούς χώρους, επιδημιολογικά στοιχεία νοσηρότητας ανά επάγγελμα, προσδόκιμο ζωής ανά κλάδο, ακριβή στοιχεία εργατικών ατυχημάτων και επαγγελματικών ασθενειών κ.ά., αρνήθηκε ουσιαστικά να γνωμοδοτήσει. Θέτοντας το δάκτυλο επί τον τύπον των ήλων αναφέρει στο πόρισμά της ότι «ο χαρακτηρισμός, της όποιας κρίσης των αρμόδιων για το σκοπό αυτό επιτροπών, ήταν και θα είναι υποκειμενικός, άρα αντιεπιστημονικός με όλες τις συνέπειες, που αυτό συνεπάγεται. Αυτό θα οφείλεται στο γεγονός ότι δεν υπάρχει ακόμη η κατάλληλη υποδομή αντικειμενικού προσδιορισμού της όποιας επικινδυνότητας βασισμένης σε μετρήσεις βλαπτικών παραγόντων, συστηματικής καταγραφής και επιδημιολογικής αξιολόγησης τυχόν συγκεκριμένης νοσηρότητας και των δεικτών υγείας γενικότερα της εξεταζόμενης κάθε φορά ομάδας εργασίας».

Παράλληλα με τις μεταρρυθμίσεις του Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης των πρόσφατων ετών και με τις αυξητικές τάσεις των ηλικιακών ορίων συνταξιοδότησης που τις ακολουθούν, γίνονται από τις εκάστοτε κυβερνήσεις αρκετές προσπάθειες αναμόρφωσης του Καταλόγου των ΒΑΕ, στην κατεύθυνση του περιορισμού κλάδων και επαγγελμάτων από το θεσμό. Έτσι, με την ψήφιση του νέου ασφαλιστικού Ν. 3029/2002 ο τότε Υπουργός Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων συγκροτεί (Υ.Α.Φ.10221/οικ. 19579/1316/2003) ειδική επιστημονική επιτροπή με αντικείμενο «τον επανακαθορισμό των επαγγελμάτων και των εργασιών που υπάγονται στον κανονισμό βαρέων και ανθυγιεινών επαγγελμάτων του ΙΚΑ».

Είναι προφανές ότι στα πλαίσια των προβλέψεων του Ν. 3029/2002, επιχειρείται εκ νέου η αύξηση των ηλικιακών ορίων συνταξιοδότησης, μέσω του αποχαρκτηρισμού επαγγελμάτων και εργασιών από το θεσμό των ΒΑΕ, παραβιάζοντας, ακόμα μια φορά, τις θεμελιώδεις αρχές προστασίας του δικαιώματος στην υγεία των εργαζομένων.

Η ειδική επιστημονική επιτροπή που συγκροτείται, πραγματοποιεί 10 συνεδριάσεις, από τον Οκτώβρη του 2003 μέχρι το Μάη του 2004. Εξαιτίας, όμως, της έντονης κοινωνικής διαμαρτυρίας, των ενδογενών αδυναμιών, της έλλειψης των απαραίτητων και αναγκαίων στοιχείων,⁵ της άρνησης επιστημονικών φορέων να «υποστηρίξουν» αφιλοκερδώς το έργο της αλλά και της κυβερνητικής αλλαγής που εν τω μεταξύ έχει επέλθει, η επιτροπή αδυνατεί να εξυπηρετήσει το σκοπό της σύστασής της. Στο πόρισμα, το οποίο εκδίδει, μεταθέτει την ευθύνη στη νέα πολιτική ηγεσία και προβλέποντας τη συγκρότηση νέας επιτροπής, δεν παραλείπει να προβεί

σε συγκεκριμένες οδηγίες-συμβουλές. Αυτές αφορούν τους κατάλληλους χειρισμούς που πρέπει να ακολουθηθούν ώστε να επιτευχθεί ο πολυπόθητος αποχαρκτηρισμός κλάδων και επαγγεμάτων από το θεσμό των ΒΑΕ. Οι συντάκτες του πορίσματος παραβλέπουν τη βασική παραδοχή του θεσμού, ότι δηλαδή «ορισμένες εργασίες συνεπάγονται ιδιαίτερος σοβαρό κίνδυνο για την υγεία και τη σωματική ακεραιότητα των εργαζομένων, πρόωγη φθορά του οργανισμού και αδυναμία για περαιτέρω απασχόληση». Έτσι εστιάζουν μόνο στο πολιτικό κόστος και προτείνουν, χωρίς κανέναν ενδοιασμό, τη διαμόρφωση μιας «πειστικής επιχειρηματολογίας» ως το αναγκαίο μέσο διαχείρισης των κοινωνικών συγκρούσεων που θα επιφέρει μια περιοριστική μεταβολή του θεσμού, αναφέροντας χαρακτηριστικά στο πόρισμα τους: «Τελειώνοντας την επισκόπηση η Επιτροπή θεωρεί ότι η μεταρρύθμιση του συστήματος των ΒΑΕ συνιστά ένα κατ' εξοχήν πολιτικοποιημένο ζήτημα. Δηλαδή ζήτημα το οποίο εμπεριέχει, εν δυνάμει, συγκρουσιακές καταστάσεις των οποίων η διαχείριση μέσα στα πλαίσια του κοινωνικού διαλόγου απαιτεί μια ιδιαίτερος πειστική επιχειρηματολογία, προαπαιτούμενο της οποίας είναι η ενημέρωση για τα ισχύοντα καθεστώτα στις 14 χώρες της ΕΕ – τα ισχύοντα καθεστώτα στις χώρες της διευρυμένης Ευρώπης δεν ενδιαφέρουν. Επιπλέον η νέα Επιτροπή θα πρέπει να πλαισιωθεί και από ειδικούς επιστήμονες των αντίστοιχων πειθαρχιών ενώ η διάρκεια λειτουργίας της θα πρέπει κατ' ελάχιστον όριον να είναι διετής».

Οι προβλέψεις της επιτροπής δεν άργησαν να επαληθευθούν. Τον Αύγουστο του 2006 δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης ο Ν. 3483/06 ο οποίος με το άρθρο 18 ορίζει ότι «...συστήνεται ειδική επιστημονική επιτροπή από άτομα αναγνωρισμένου επιστημονικού κύρους με αρμοδιότητα την υποβολή πρότασης επί θεμάτων υπαγωγής εργασιών, ειδικοτήτων ή χώρων εργασίας στα βαρέα ή ανθυγιεινά επαγγέλματα των ανωτέρω φορέων». Η ειδική επιστημονική επιτροπή, γνωστή και ως «επιτροπή Μπερχάκη»,⁶ συγκροτείται με την ΚΥΑ 2/31774/0022/19-7-2007, πραγματοποιεί 45 συνεδριάσεις από την 1η Οκτωβρίου του 2007 μέχρι και το τέλος Ιουλίου του 2008 και καταλήγει σε «Πόρισμα» 71 σελίδων, το οποίο και υποβάλλει στον αρμόδιο υπουργό Απασχόλησης. Αξίζει να επισημάνουμε ότι ο εντολοδόχος υπουργός είχε προδιαγράψει τις κατευθύνσεις της επιτροπής, αφού στην κοινή συνεδρίαση των Διαρκών Επιτροπών Οικονομικών και Κοινωνικών Υποθέσεων της Βουλής στις 28 Νοεμβρίου 2007 αναφέρει σχετικά ότι: «Στην Ελλάδα η έννοια των Βαρέων και Ανθυγιεινών Επαγγεμάτων έχει καταχρηστικά χρησιμοποιηθεί ως διαδικασία επιδοματικής πολιτικής και παροχών προς συγκεκριμένες ομάδες εργαζομένων, χωρίς σαφή, επιστημονικά κριτήρια επιλογής, (...) Σήμερα, ο Κανονισμός Βαρέων και Ανθυγιεινών Επαγγεμάτων του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ αριθμεί 537 επαγγέλματα (156 εργασίες και 381 ειδικότητες), με τον αριθμό των δικαιούχων να ανέρχεται σε περίπου 700.000». Για το λόγο αυτόν, ο υπουργός χαρακτήρισε αναγκαίο τον εκσυγχρονισμό του σχετικού καταλόγου, «...με την αφαίρεση ασχολιών και ειδικοτήτων που είτε

χαρακτηρίζονται παρωχημένες ή ακόμη και μη υφιστάμενες στη σημερινή εποχή, είτε δε δικαιολογείται η παρουσία τους στη λίστα με βάση τα σημερινά δεδομένα και τις εξελίξεις στον τομέα της ιατρικής, της τεχνολογίας και, συνακόλουθα της βελτίωσης των συνθηκών εργασίας».

Η «ειδική επιτροπή Μπεχράκη», εναρμονιζόμενη πρακτικά στην πλειοψηφία της σχεδόν κατά γράμμα με τις κατευθυντήριες οδηγίες της πολιτικής ηγεσίας του Υπουργείου,⁷ προχώρησε στη σύνταξη πορίσματος το οποίο οδηγεί εκ των πραγμάτων εκτός θεσμού ΒΑΕ, πάνω από το 70% των σημερινών δικαιούχων.⁸ Βέβαια, η επιτροπή θέλοντας να αποφύγει τις «συγκρουσιακές καταστάσεις» που αναμφισβήτητα θα προκάλούσε η πρότασή της, θεωρεί ως κατάλληλη «πειστική επιχειρηματολογία» τις επισημάνσεις που αναφέρονται στο πόρισμα «...ότι το σύνολο των 700.000 εργαζομένων που υπάγονται σήμερα στα ΒΑΕ δεν θίγεται και εξακολουθεί να παραμένει στο ίδιο καθεστώς πρόωρης πλήρους συνταξιοδότησης», εφόσον «...κάθε κρίση για εξαίρεση ή ένταξη ενός χώρου ή μιας ειδικότητας εργαζομένων στα ΒΑΕ, θα αφορά μόνο στους εφεξής νεοασφαλιζόμενους στο χώρο εργασίας και δεν θα θίγει τους ήδη εργαζόμενους».

Ενδιαφέρον παρουσιάζει, επίσης, ότι η μεθοδολογία που χρησιμοποίησε η επιτροπή στην κρίση της βασίζεται κυρίως στη διαβάθμιση των ειδικοτήτων και των χώρων εργασίας που περιλαμβάνονται στον κατάλογο των ΒΑΕ, σε μία κλίμακα βαρύτητας από το 1 έως το 4. Τα κριτήρια υπαγωγής στις συγκεκριμένες βαθμίδες βαρύτητας αποτελούν, όπως διευκρινίζεται και στο πόρισμα, «...συνισταμένη απόψεων και κρίσεως των μελών, η οποία προέκυψε από την κατά συνείδηση αλλά και κατά τις ειδικές γνώσεις του καθενός, εξέταση ομάδας εργαζομένων που ήδη υπάγονται στα ΒΑΕ».

Η έλλειψη, λοιπόν, σχετικών επιστημονικών δεδομένων δεν οδήγησε μόνο στην «κατά συνείδηση κρίση», αλλά εκλήφθηκε και ως επιχείρημα για την υιοθέτηση της «κλιμάκωσης βαρύτητας των επαγγελμάτων», όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται και στο πόρισμα: «...υπάρχει ακόμα ένας ισχυρός επιστημονικός λόγος για την εισαγωγή της έννοιας της κλιμάκωσης της βαρύτητας στην παρούσα κρίση: η έλλειψη στοιχείων όπως ήδη έχει προαναφερθεί. Η έλλειψη αυτή επιβάλλει ως μοναδική μεθοδολογία κρίσης τη σχετική και συγκριτική μεταξύ των κρινόμενων ομάδων αξιολόγηση της βαρύτητας στη συνέχεια δε, την ταξινόμησή τους σε ομάδες κατά κλίμακα». Επιπλέον, η «σύγκριση μεταξύ των κρινόμενων ομάδων» βασίσθηκε, όπως μας πληροφορεί το πόρισμα στην εξής θεώρηση: «Εάν, δηλαδή, κληθεί κάποιος να ξεχωρίσει από ένα πλήθος τους κοντούς από του ψηλούς ανθρώπους χωρίς, όμως, να διαθέτει ένα μέτρο για να μετρήσει το ύψος του καθενός, το μόνο που μπορεί να εφαρμόσει είναι η σχετική μεταξύ τους συγκριτική κατάταξη. Αυτό ακριβώς έκανε και η επιτροπή στην παρούσα κρίση: κατέταξε τις παραμένουσες στα ΒΑΕ ομάδες αρχίζοντας από την κλίμακα 1 (ελαφρότερη) μέχρι την κλίμακα 4 (βαρύτερη)».

Με βάση την «κρίση κατά συνείδηση», πλαισιωμένη από τη θεωρία περί «ψηλών και κοντών», η «επιτροπή Μπεχράκη» καθόρισε τη φθοροποιοί επίδραση επαγγελμάτων, ειδικοτήτων και χώρων στην υγεία των εργαζομένων. Και αν είναι εύκολο να εξαιρέσει κανείς από το θεσμό επαγγέλματα που έχουν εκλείψει, θα ήταν ενδιαφέρον να εξηγηθεί από την επιτροπή με ποιο κριτήριο οι εργαζόμενοι στην τσιμεντοβιομηχανία ταξινομούνται στην κατηγορία κλιμάκωσης 3, με αποτέλεσμα να ανοίγει ο δρόμος για τη μείωση ή ακόμα και την κατάργηση της συνταξιοδοτικής προστασίας που απολαμβάνουν μέχρι σήμερα. Ειδικότερα, για τον κλάδο του τσιμέντου πρέπει να επισημανθεί ότι οι εργαζόμενοι εκτίθενται σε πολλούς βλαπτικούς παράγοντες, όπως καρκινογόνες χημικές ουσίες, νυκτερινή εργασία, υψηλή στάθμη θορύβου, θερμική καταπόνηση κ.λπ. Επιπροσθέτως, διεθνή επιδημιολογικά δεδομένα δείχνουν αυξημένη θνησιμότητα λόγω ποικίλων νεοπλασιών.

Είναι προφανές, λοιπόν, ότι οι προτάσεις του πορίσματος χαρακτηρίζονται από απουσία επιστημονικής βάσης και τεκμηρίωσης. Δεν απαντούν στις «αιτίες της κακοδαιμονίας» του «συστήματος υγείας και ασφάλειας στην εργασία» στην Ελλάδα, ενώ οδηγούν απλά και μόνο στη μείωση του εργατικού κόστους και συμπληρώνουν την «αναδιάρθρωση» του ασφαλιστικού συστήματος στην κατεύθυνση της αύξησης των ηλικιακών ορίων συνταξιοδότησης.

Επιθυμώντας να περιορίσει το πολιτικό κόστος από τον αρνητικό απόηχο που είχε η δημοσίευση του πορίσματος της «επιτροπής Μπεχράκη», η πολιτική ηγεσία του Υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας τον Ιούλιο του 2009 συγκροτεί με υπουργική απόφαση (Αριθ. Φ. 80000/7558/410) «...επιστημονική επιτροπή στη Γ.Γ.Κ.Α. για την εξέταση αιτημάτων ένταξης εργασιών, ειδικοτήτων ή χώρων εργασίας στο καθεστώς Βαρέων ή Ανθυγιεινών Επαγγελμάτων του ΙΚΑ-ΕΤΑΜ, ή άλλων φορέων κοινωνικής ασφάλισης». Η «επιτροπή Λινού» συστάθηκε με εντολή να κρίνει τα εκκρεμούντα αιτήματα ένταξης στο θεσμό.⁹ Παρά τον τεράστιο όγκο των αιτημάτων, που υπερέβαιναν τα 100, η επιτροπή έπρεπε σε χρονικό διάστημα ενός μηνός να καταθέσει τις τελικές προτάσεις της, στη βάση επιστημονικών κριτηρίων.¹ Η επιτροπή στο πόρισμα που καταθέτει προτείνει την ένταξη 5 κατηγοριών εργαζομένων, τις οποίες εξέτασε, στο θεσμό των ΒΑΕ.

Οι μύθοι και η πραγματικότητα

Ένα από τα βασικά αιτιολογικά των μέχρι σήμερα προσπαθειών αποχαρκτηρισμού επαγγελμάτων ή χώρων εργασίας από το θεσμό των ΒΑΕ αποτέλεσε και το επιχείρημα της βελτίωσης των συνθηκών εργασίας που έχει επιτευχθεί στη χώρα μας, λόγω της εναρμόνισης του εθνικού νομοθετικού πλαισίου για την εργασιακή Υγεία και Ασφάλεια με αυτό της Ε.Ε. Το υφιστάμενο Νομοθετικό Πλαίσιο για την εργασιακή

Υγεία και Ασφάλεια, παρότι αποτελεί ένα βασικό εργαλείο για την προαγωγή και διαφύλαξη της υγείας στους εργασιακούς χώρους, δεν διασφαλίζει από μόνο του την πρόληψη των επαγγελματικών κινδύνων. Για να επιτευχθεί το προσδοκώμενο αποτέλεσμα, απαιτείται αφενός μεν η βούληση της πολιτείας για την ουσιαστική εφαρμογή της σχετικής νομοθεσίας στην κατεύθυνση που αυτή προσδιορίζει, δηλαδή αυτή της «εργοδοτικής ευθύνης», αφετέρου δε η δημιουργία κατάλληλων υποδομών και συγκεκριμένων νομοθετικών ρυθμίσεων και παρεμβάσεων. Οι παρεμβάσεις πρέπει να κινηθούν με γνώμονα την ασφαλιστική κάλυψη της επαγγελματικής νοσηρότητας και την ένταξη του επαγγελματικού κινδύνου στις γενικότερες πολιτικές και δράσεις που αφορούν τις δομές της δημόσιας υγείας.

Επίσης, είναι τουλάχιστον ανακριβής ο ισχυρισμός που διατυπώνεται κατά κόρον από τους θιασώτες της απαλοιφής του θεσμού των ΒΑΕ, ότι δεν υφίσταται καθεστώς πρόωρης συνταξιοδότησης στις χώρες της Ε.Ε. ανεξάρτητα από την ονοματολογία ή την έκταση του καθεστώτος αυτού. Οποιαδήποτε σύγκριση με τις πολιτικές των χωρών της Ε.Ε. δεν επιτρέπεται να εξετάζεται περιοριστικά, αλλά μέσα στο πλαίσιο της συνολικής πολιτικής που εφαρμόζουν σχετικά με την πρόληψη και την έγκαιρη αντιμετώπιση της προβλεπόμενης βλάβης της υγείας των εργαζομένων. Στο σύνολο των χωρών της Ε.Ε. η παροχή δυνατότητας πρόωρης συνταξιοδότησης συνδυάζεται με ένα συνολικό σύστημα πρόληψης και ασφάλισης του επαγγελματικού κινδύνου, το οποίο αποτελεί και την κινητήρια δύναμη όλου του μηχανισμού της Υγείας και Ασφάλειας στην Εργασία. Ως εκ τούτου, το «ευρωπαϊκό κεκτημένο» δεν θα έπρεπε να σχολιάζεται επιλεκτικά, εφόσον τα δεδομένα και οι πραγματικότητες στην Υγεία και Ασφάλεια στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες δεν επιδέχονται καμιά σύγκριση με την ελληνική πραγματικότητα.

Ενισχυτικό στοιχείο αυτής της άποψης είναι και το γεγονός ότι στην Ελλάδα διαπιστώνεται σημαντικό έλλειμμα στο σύστημα «διάγνωσης, αναγνώρισης και καταγραφής της επαγγελματικής νοσηρότητας». Στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 12, για το 2001, καταγράφηκαν 37 περιστατικά ανά 100.000 ασφαλισμένους ενώ στην Ελλάδα ο μέσος ετήσιος όρος επαγγελματικών ασθενειών είναι 0,3 ανά 100.000 ασφαλισμένους για την πενταετία 2004-2008, δηλαδή 120 φορές κάτω από το μέσο ευρωπαϊκό όρο.

Επιπλέον, τα δεδομένα σχετικά με την έκθεση των εργαζομένων στους βλαπτικούς παράγοντες του εργασιακού περιβάλλοντος και της επιπτώσεις τους στην υγεία και ασφάλεια είναι ελλιπή, εφόσον η κλαδικές μελέτες που έχουν εκπονηθεί από διάφορους φορείς δεν μπορεί να θεωρηθούν αντιπροσωπευτικές.

Στην πραγματικότητα, αυτό που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα είναι η επιδείνωση των συνθηκών εργασίας και των όρων προστασίας της υγείας και ασφάλειας του συνόλου των εργαζομένων. Συγκεκριμένα, προωθείται η επέκταση των ελαστικών μορφών «απασχόλησης», η οποία οδηγεί στη γενικευμένη ανα-

σφάλεια, κυρίως των νέων εργαζομένων. Η εργασιακή ανασφάλεια σε συνδυασμό με την αυξανόμενη ανεργία έχει σοβαρές επιπτώσεις στην ψυχική και σωματική υγεία. Γενικεύεται, παράλληλα, η κατάργηση του δωρου, που αποτελούσε και αποτελεί την επιστημονική θεώρηση οποιουδήποτε θεσμοθετημένου ορίου έκθεσης στους βλαπτικούς εργασιακούς παράγοντες@ γενικεύεται η διευθέτηση του χρόνου εργασίας, τα ελαστικά ωράρια, η απελευθέρωση των απολύσεων, η εντατικοποίηση της εργασίας, η κατάργηση της σταθερής θέσης εργασίας με προώθηση της κινητικότητας των εργαζομένων μεταξύ κλάδων, επιχειρήσεων, επαγγελμάτων. Τίθενται σε αμφισβήτηση οι Συλλογικές Συμβάσεις Εργασίας, ενώ οι μισθοί δεν ανταποκρίνονται στις αυξανόμενες ανάγκες των εργαζομένων. Όλα τα παραπάνω συμβάλλουν στην ακόμη μεγαλύτερη φθορά της υγείας των εργαζομένων, στην εμφάνιση νέων πολυπαράγοντικών ασθενειών, περισσότερο σύνθετων κινδύνων για την υγεία και ασφάλεια των εργαζομένων.

Συμπερασματικά

Ο θεσμός των ΒΑΕ αποτελεί την ελάχιστη ασφαλιστική συμβολή στον περιορισμό των συνεπειών του επαγγελματικού κινδύνου και της πρόωμης φθοράς της υγείας των εργαζομένων. Αιτία για τη θέσπιση ευνοϊκότερων προϋποθέσεων συνταξιοδότησης των απασχολούμενων που εντάσσονται στο θεσμό των ΒΑΕ αποτέλεσε η διαπίστωση ότι η εργασία σε ορισμένα επαγγέλματα για μακρό χρονικό διάστημα επιφέρει πρόωρη φθορά του οργανισμού και αδυναμία για περαιτέρω απασχόληση.¹ Με αφετηρία αυτή τη σκέψη, η πρόωρη συνταξιοδότηση αντισταθμίζει τη σοβαρή καταπόνηση που υφίσταται ο οργανισμός λόγω της μακροχρόνιας έκθεσης στους βλαπτικούς παράγοντες του εργασιακού περιβάλλοντος και ταυτόχρονα εκπληρώνει μια από τις πρωταρχικές υποχρεώσεις της Πολιτείας, αυτήν της προστασίας του δικαίωματος στην υγεία των εργαζομένων.¹

Όλες οι προσπάθειες επανεξέτασης του θεσμού πραγματοποιήθηκαν και πραγματοποιούνται στα πλαίσια αναδιαρθρώσεων του ασφαλιστικού συστήματος, με γενικό γνώμονα τον περιορισμό, με προοπτική την πλήρη κατάργηση, των χώρων και επαγγελμάτων που υπάγονται σε αυτόν. Η συγκρότηση και λειτουργία των «επιτροπών κρίσης» των ΒΑΕ είναι προσχηματική, καθώς προσεγγίζουν το θεσμό αποσπασματικά και έξω από το ευρύτερο σύστημα ασφάλισης και πρόληψης του επαγγελματικού κινδύνου, υπονομεύοντας έτσι κάθε έννοια επιστημονικής συνδρομής και συμβολής στην αντιμετώπιση κοινωνικών προβλημάτων. Κάθε προσπάθεια επανατοποθέτησης του θεσμού των ΒΑΕ δεν μπορεί παρά να κριθεί με βάση το πώς απαντάει σε δύο βασικές ανάγκες:

α) τη βελτίωση του συνόλου των συνθηκών Υγείας και Ασφάλειας με στόχο την πρό-

ληψη του επαγγελματικού κινδύνου, και

β) την πληρέστερη δυνατή ασφαλιστική κάλυψη των θυμάτων του επαγγελματικού κινδύνου κατά κλάδο, επιχείρηση και ατομικά.

Σήμερα, με τις δεδομένες πολιτικές και κοινωνικές συνθήκες στην Ελλάδα, καμία από τις παραπάνω προϋποθέσεις δεν μπορεί να εκπληρωθεί. Αντίθετα, το καθεστώς του «μνημονίου» οδηγεί το θεσμό στην κλίση του Προκρούστη με δραματικές συνέπειες για χιλιάδες εργαζόμενους και τις οικογένειές τους. Περαιτέρω, η δραστική περιογή έως κατάργηση των ΒΑΕ θα λαμβάνει χώρα ταυτόχρονα με την επιδείνωση των εργασιακών σχέσεων και συνακόλουθα τη δραματική επιδείνωση των συνθηκών υγείας και ασφάλειας της εργασίας. Είναι προφανές ότι επιδιώκεται η συρρίκνωση του θεσμού με απώτερο στόχο την πλήρη κατάργησή του, προκειμένου να μειωθεί το εργατικό κόστος, να ελαστικοποιηθούν περαιτέρω οι εργασιακές σχέσεις, να προχωρήσει η αναδιάρθρωση του ασφαλιστικού συστήματος, αλλά και να περιοριστεί κάθε αναφορά στο γεγονός της βλαπτικότητας της εργασίας (και ειδικότερα των εργασιακών συνθηκών που διαμορφώνονται) πάνω στην ανθρώπινη υγεία.

Εν κατακλείδι, επισημαίνεται ότι η βασική αρχή για την προστασία της υγείας των εργαζομένων από τους επαγγελματικούς κινδύνους είναι αυτή της εγγενούς ασφάλειας. Δηλαδή, ο επαγγελματικός κίνδυνος πρέπει να αντιμετωπίζεται συνολικά στην πηγή του, με στόχο την εξάλειψή του. Δεν πρέπει να υπάρχουν παραγωγικές δραστηριότητες, οι οποίες μπορούν να προκαλέσουν επιβάρυνση της υγείας των εργαζομένων. Μέχρι την εξασφάλιση των παραπάνω συνθηκών, ο θεσμός των ΒΑΕ, μέσω της πρόωρης συνταξιοδότησης, εξασφαλίζει τη μειωμένη έκθεση των εργαζομένων σε αυτούς τους κινδύνους και προλαμβάνει, σε μεγάλο βαθμό τουλάχιστον, τη συνεπαγόμενη πρόωρη φθορά της υγείας τους.

Βιβλιογραφία

«Σχετικά με τα ΒΑΕ», *Ναυτεμπορική*, 28.11.2007.

Γενική Γραμματεία Κοινωνικών Ασφαλίσεων, «Εισηγητική έκθεση της επιτροπής για την επανεκτίμηση του θεσμού των ΒΑΕ», Αθήνα 1991, στο www.ggka.gr

Γενική Γραμματεία Κοινωνικών Ασφαλίσεων, «Πόρισμα ειδικής επιστημονικής επιτροπής για τον επανακαθορισμό των επαγγελμάτων και εργασιών που υπάγονται στον κατάλογο των ΒΑΕ», Αθήνα 2003, στο www.ggka.gr

Γενική Γραμματεία Κοινωνικών Ασφαλίσεων, «Πόρισμα της επιστημονικής επιτροπής για την αναμόρφωση του πίνακα των Βαρέων και Ανθυγιεινών επαγγελμάτων», Αθήνα 2008, στο www.ggka.gr

Γενική Γραμματεία Κοινωνικών Ασφαλίσεων, «Πόρισμα της επιτροπής για την εξέταση αιτημάτων ένταξης εργασιών, ειδικοτήτων ή χώρων εργασίας στο καθεστώς των Βαρέων και Ανθυγιεινών επαγγελμάτων», Αθήνα 2009 (δακτυλ.)

- Γκτανιάτσος, Κ. Ν., *Κωδικοποίηση διατάξεων και οδηγιών εφαρμογής του Κανονισμού των Βαρέων και Ανθυγιεινών επαγγεμάτων του ΙΚΑ*, Εκδόσεις Σακκουλάς, Αθήνα 1998.
- ΓΣΕΕ, «Βαρέα και Ανθυγιεινά στην Ελλάδα και στην Ευρώπη», Δελτίο Τύπου, Αθήνα 29.11.2007.
- Ελληνική Εταιρεία Ιατρικής της Εργασίας και Περιβάλλοντος, «Βαρέα και Ανθυγιεινά Επαγγέλματα», Δελτίο Τύπου, Αθήνα 11.1.2008.
- Παπαδόπουλος, Μάκης, «Η συμβολή του θεσμού των ΒΑΕ στον περιορισμό των συνεπειών του επαγγελματικού κινδύνου», *Ημερίδα για την Υγεία και Ασφάλεια* ΠΟΕΜ, Αθήνα 1998 (δακτυλ.)
- Ραχιώτης, Γιώργος, «Για τον χαρακτήρα των Βαρέων και Ανθυγιεινών Επαγγεμάτων (ΒΑΕ): Συμβολή σε μια συζήτηση», *Υγιεινή και Ασφάλεια της Εργασίας* 2007, 29:13-17.
- Ρωμανιάς, Γιώργος, «Για τον ανακαθορισμό του καταλόγου των Βαρέων και Ανθυγιεινών Επαγγεμάτων», *Παλμός & Έκφραση*, 2008, 88: 32-33.
- Σπύρος Δρίβας, «Βλαπτικοί εργασιακοί παράγοντες στη βιομηχανία τσιμέντου και επίδραση στην υγεία», *Ημερίδα Υγεία και Ασφάλεια στην Τσιμεντοβιομηχανία*, Ομοσπονδία Εργατών-Τεχνιτών & Υπαλλήλων Τσιμέντου Ελλάδας, Αθήνα 2010.

Σημειώσεις

1. Ειδικός Γιατρός Εργασίας, μέλος του Συμβουλίου Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας (ΣΥΑΕ).
2. Ειδικός Γιατρός Εργασίας, λέκτορας Ιατρικού Τμήματος, Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.
3. Στο Πόρισμα της «επιτροπής Μπεχράκη» για την αναμόρφωση του πίνακα των ΒΑΕ (Ιούλιος 2008) υπολογίζονται περίπου στις 700.000 οι εργαζόμενοι που υπάγονται στο Θεσμό. Σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία του ΙΚΑ (2011), στην κατηγορία των ΒΑΕ εντάσσονται περίπου 520.000 εργαζόμενοι. Αυτή η σημαντική μείωση οφείλεται στην αύξηση της ανεργίας ειδικά στον κλάδο των κατασκευών καθώς και στη διεύρυνση της ανασφάλιστης εργασίας.
4. Επιπλέον, στον κλάδο συντάξεων του ΙΚΑ περιέχονται και άλλοι πόροι όπως το πλεόνασμα του ΕΛΔΕΟ (Ειδικού Λογαριασμό Δώρων Οικοδόμων) κάθε οικονομικής χρήσεως για την αντιμετώπιση του πρόσθετου βάρους από την πρόωση συνταξιοδότηση των οικοδόμων και το 70% της εισφοράς Λογαριασμού Στρατευομένων Μισθωτών που συνεισπράττει το ΙΚΑ για λογαριασμό του ΟΑΕΔ. (Γ. Φ. Χατζηδημητρίου, Γ. Ψηλού, Ασφαλιστική Νομοθεσία, 2η έκδοση, 1991, σελ. 456-457.)
5. Αναφέρεται στο πόρισμά της επιτροπής: «Η παρούσα Επιτροπή μετά από μακρές συζητήσεις και προκειμένου οι προτάσεις της να στηρίζονται σε επιστημονική επιχειρηματολογία ώστε να μπορέσουν ν' αποτελέσουν αντικείμενο κοινωνικού διαλόγου, αποφάσισε να απευθυνθεί στο Ελληνικό Ινστιτούτο Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας (ΕΛ.ΙΝ.Υ.Α.Ε.) ζητώντας: α) μια βιβλιογραφική επισκόπηση των συστημάτων προστασίας ατόμων που εργάζονται σε Βαρέα και Ανθυγιεινά Επαγγέλματα σε Ελλάδα και Ευρώπη και β) υποβολή απόψεων για επαγγέλματα τα οποία «κρίνετε ότι θα μπορούσαν να αποχαρακτηρισθούν ή να ενταχθούν στην κατηγορία των ΒΑΕ». Αναλυτικότερα η Επιτροπή ζητούσε τα εξής: α) Εννοιολογικές αποσαφηνίσεις για τα Β.Α.Ε., β) οικονομικές δραστηριότητες και επαγγέλματα που υπάγονται ανά χώρα ΕΕ (15), γ) νομοθεσία: μέτρα προστασίας, εισφορές (ύψος) χρόνος συνταξιοδότησης, δ) σύγχρονες τάσεις και προοπτικές (π.χ. καταπολέμηση στην πηγή και όχι στα ατομικά μέσα προστασίας), ε) συγκριτικούς πίνακες

μεταξύ των χωρών. Σε απαντητική του επιστολή ο Πρόεδρος του ΕΛ.ΙΝ.Υ.Α.Ε. καθηγητής Β, Μακρόπουλος μας δήλωσε ότι το πρώτο σκέλος του αιτήματος μας το Ινστιτούτο θα μπορούσε να το καλύψει ενώ για το δεύτερο «το ΕΛ.ΙΝ.Υ.Α.Ε. αδυνατεί να ανταποκριθεί λόγω έλλειψης στοιχείων τα οποία είναι απαραίτητα και αναγκαία για τον αντικειμενικό και επιστημονικά τεκμηριωμένο επανακαθορισμό των επαγγελμάτων που υπάρχουν στον Κανονισμό Β.Α.Ε. του Ι.Κ.Α.».

6. Ο Παναγιώτης Μπεχράκης, αναπληρωτής καθηγητής Ιατρικής Σχολής Αθηνών, είχε οριστεί πρόεδρος της επιτροπής.

7. Οι εκπρόσωποι της ΓΣΕΕ και του ΤΕΕ συμμετείχαν στις εργασίες της επιτροπής μέχρι τον Ιανουάριο του 2008, οπότε και αποχώρησαν.

8. Συγκεκριμένα με το πόρισμα της επιτροπής Μπεχράκη: Από τους 103 χώρους εργασίας εξαιρούνται οι 43, από τις 124 ομάδες και υποομάδες ειδικοτήτων εξαιρούνται οι 61, ενώ από τις 70 ειδικότητες, ανεξάρτητα από το χώρο εργασίας, εξαιρούνται οι 41. Επιπλέον στην 4η κλίμακα βαρύτητας (σε αυτή δηλαδή που αξιολογούνται τα επαγγέλματα με τις πιο δύσκολες συνθήκες) παραμένουν μόνο 5 από τις 124 ομάδες και υποομάδες ειδικοτήτων (μόλις το 4%) και από τις 70 ειδικότητες ανεξάρτητα από το χώρο εργασίας στην 4η κλίμακα βαρύτητας παραμένουν μόνο 2 ειδικότητες (μόλις το 2,85%).

9. Η Αθηνά Λινού, αναπληρώτρια καθηγήτρια Ιατρικής Σχολής Αθηνών, είχε οριστεί πρόεδρος της επιτροπής.

10. Αναφέρεται στο πόρισμα της επιτροπής: «Η Επιτροπή αναγνωρίζει ότι, με δεδομένο τον τεράστιο αριθμό αιτημάτων (άνω των 100) και τον περιορισμένο χρόνο (ενός μηνός) για υποβολή πορίσματος, είναι ανέφικτο να εξετασθούν όλα τα αιτήματα. Κατά συνέπεια αποφασίζει να εξετάσει κατά προτεραιότητα θέματα για ειδικότητες ή χώρους εργασίας που είτε δεν υπήρχαν είτε δεν είχαν εξετασθεί στο παρελθόν».

11. Βλ. Γ. Φ. Χατζηδημητρίου, Γ. Ψηλού, Ασφαλιστική Νομοθεσία, 2η έκδοση, 1991, σελ. 454.

12. Βλ. Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, «Προτάσεις σχετικά με την επανεξέταση του καθεστώτος των ΒΑΕ και συναφή ζητήματα Υγείας και Ασφάλειας της Εργασίας», Αθήνα 2009.

